

KOMPENDIUM GRAMATYKI ROSYJSKIEJ

ОРТОГРАФИЯ ОРФОГРАФИЯ

АКЦЕНТ ударение, **ОРТОГРАФИЯ** орфография – niektóre najważniejsze zasady

- АКЦЕНТ** jest wyrażony siłą i długością sylaby. W różnych wyrazach może znajdować się na różnych sylabach: мама, отец, голова. W większości wyrazów akcent jest **stały**: завод, школа. Niektóre słowa posiadają akcent **рухомы**: рука, руку, мой руки; я пишу, ты пишешь. *Uwaga: Akcent oznaczamy kreską nad samogłoską w sylabie akcentowanej. Jedynakże w bieżących tekstach w języku rosyjskim akcentu nie zaznacza się. Jedyną akcentowaną zgłoską, na której akcent jest zaznaczony, to głoska ё [jo].*
- По г, к, х piszemy **-и**: универмаги, уроки, чеки.
- По г, к, х, ж, ш, ч, щ, ц piszemy **а, у**, a nie **я, ю**.
- W **końcówkach** po **ц** piszemy **-ы**: отцы, учительницы.
- Twardy znak (ь)** pisze się przed **е, ё, ю, я** po przedrostku spółgłoskowym: объявление, отъезд. Oznacza to **wymowę głoski j**.
- Miękki znak (ъ)** po spółgłosce parzystej oznacza jej **zmiękczenie**: словарь, несколько яблонь, апрельский день.
- Miękki znak (ь)** przed **е, ё, и, ю, я** oznacza, że samogłoski te wymawiamy z **j**: бельё, статья, семья.
- Miękki znak (ь)** w rzecz. r. ż. **po samogłosce** oznacza, że odmieniają się one według wzoru **тетрадь**, wymowa jednak nie musi być miękka: мышь, рожь, молодёжь.
- Miękki znak (ь)** w **formach czasownika** oznacza **a)** bezokolicznik: читать, мочь, б) 2. os. l. p. czasu teraźni: ты читаешь, ты можешь, с) tryb rozkazujący 2. os. l. p. i m.n.: встань, встаньте, d) pojawia się w części zwrotnej **-сь**: я куплюсь, вернётся.
- Przeczenie не** w formach czasownikowych piszemy oddzielnie: я не знаю, не говорите.
- Podwojone -нн-** w **przymiotnikach** występuje: a) w miejscu szwu wyrazowego: каменный, стеной, б) w przyrostkach **-енн-, -ственн-, -ционн-**: утренний, торжественный, организационный, c) w wyrazach **деревянный, оловянный** (спуной), **стеклянный**.
- Podwojone -нн-** występuje również w **przymiotnikach odczasownikowych**: a) utworzonych od czas. w trybie dokonanym, tzn. z przedrostkiem: прочитанный, написанный, сделанный, б) jeżeli przymiotnik odczas. zawiera grupę **-ова-, -ева-** w rdzeniu: организованный, c) jeżeli przymiotnik odstawny jest rozwinięty: жаренный на масле цыплёнок.
- Ortografia przyrostków zakończonych na **-з** lub **-ц** zależy w zasadzie od fonetyki, tzn. piszemy je tak, jak słyszymy. Przed spółgłoskami bezdźwięcznymi piszemy **-с**: бесполое, воспитание, przed dźwięcznymi **-з**: безобразный, избегать. *Uwaga np. на безвкусный.*
- Przedrostek раз- // рас-** jest **nieakcentowany**: раздám, расписание, **przedrostek роз- // рос-** **akcentowany**: роздал // рóсписъ.
- Samogłoska **и** po przedrostku z twardą spółgłoską parzystą zamienia się na **ы**: имя // безымянный, играть // сыграть
- Nazwy mieszkańców miast i obywateli różnych narodowości** piszemy małą literą: москвичи, русские, чехи, немцы, англичане.

СЛОВОТВОРСТВО (MORFOLOGIA) МОРФОЛОГИЯ

РЗЕЧЗОВНИКИ ИМЕНА СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫЕ

RODZAJ MĘSKI – wzór twardy МАГАЗИН, wzór miękki ПОРТФЕЛЬ

M. магазин	магазин ы	портфель	портфель и
D. магазин а	магазин ов	портфель я	портфель ей
C. магазин у	магазин ам	портфель ю	портфель ям
B. магазин	магазин ы	портфель	портфель и
N. магазин ом	магазин ами	портфель ем	портфель ями
Msc. о магазин е	о магазин ах	о портфель е	о портфель ях

ТРАМВАЙ – l. p. jak портфель; D. l. mn. трамва**ев**, pozostałe przypadki również jak портфель.

САНАТОРИЙ – Msc. l. p. санатори**и**, pozostałe jak портфель; D. l. mn. санатори**ев**, pozostałe jak портфель.

КОТЁНОК – l. p. jak магазин; M. l. mn. кот**ята**, D. l. mn. кот**ят**, магазин.

АНГЛИЧАНИН – l. p. магазин; M. l. mn. англичан**е**, D. l. mn. англичан**и**, dalej jak магазин. MIEJSCOWINIK L. P. RZECZOWNIKA R. MĘSKIEGO Z KOŃCÓWKĄ **-У** Ta końcówka, która jest zawsze akcentowana, występuje tylko w niektórych rzeczownikach i tylko po przyimkach **в** lub **на**. Często stosowane są wyrażenia в лесу, в Крыму, в саду, в яруду, в аэропорту, в углу (kómnaty), в шкафу, в (этом, прошлом) году, на мосту, на полу, на углу (улицы). Po przyimku **о** również w tych rzeczownikach występuje **-е**.

RZECZOWNIKI r. m. zakończone w formie podst. l. mn. na **j (ья)** – БРАТ, ДРУГ // **-Тья, -Зья** (l. p. odmienia się regularnie według wzoru магазин)

M. брать я	друз ья	<i>Uwaga: W D. i B. l. mn. tych rzeczowników zależy od miejsca akcentu różna końcówka w akcencie:</i>
D. брать ев	друз ей	<i>акцент на темacie: братьев, ступень...</i>
C. брать ям	друз ьям	<i>акцент ruchomy: друзей, сыновей...</i>
B. брать ев	друз ей	
N. брать ями	друз ьями	<i>(w takim przypadku nie mówimy о końcówce, ale о podstawie słowa „друзья” poszerzonej о wstawione е)</i>
Msc. о брать ях	о друз ьях	

RZECZOWNIKI z formą supletywną

M. люди (l. p. человек)	дети (l. p. ребёнок)	Liczba mnoga z końcówką на -а, -я:
D. люд ей	дет ей ew. r. n. дит я	Często są stosowane wyrazy samodzielne
C. люд ям	дет ям	<i>берега, дома, города, леса, края, поезда,</i>
B. люд ей	дет ей	<i>вечера, глаза, адреса, номера, сорта, учителя,</i>
N. люд ьями	дет ьями	<i>профессора, директора, доктора, мастера.</i>
Msc. о люд ях	о дет ях	

RODZAJ ŻEŃSKI – odmiana twaridotematowa ШКОЛА, pozostałe miękkotematowa

M. школа	шко лы	нед еля	нед ели
D. шко лы	шко л	нед ели	нед ель
C. шко ле	шко лам	нед еле	нед елям
B. шко лу	шко лы	нед елю	нед елю
N. шко лой	шко лами	нед елью	нед ельями
Msc. о шко ле	о шко лах	о нед еле	о нед елях

Według wzoru школа/неделя odmieniają się też rzeczowniki r. męskiego zakończone na **-а/-я**, np. папа, дедушка, дядя, Ваня itd. Według wzoru школа odmieniają się również rzeczowniki **wspólnorodzajowe**, np. плакса, сирота, зубрилка, обжора itp.

ФОТОГРАФИЯ – D., C. i Msc. przyp. l. p. фотограф**и**, B. i N. przyp. jak неделя, l. mn. jak неделя

M. тетра дь	тетра ди	стат ья	стат ьи
D. тетра ди	тетра дей	стат ьи	стат ей
C. тетра ди	тетра дям	стат ье	стат ьям
B. тетра дь	тетра ди	стат ью	стат ьи
N. тетра дью	тетра дями	стат ьёй	стат ьями
Msc. о тетра ди	о тетра дях	о стат ье	о стат ьях

МАТЬ, ДОЧЬ – jak тетрадь, ich temat jest jednak poszerzony o afiks **-ер-**: матери, дочери. *Uwaga* na N. l. p.: матерью, дочерью.

ПУТЬ – chociaż jest to r. męski, odmienia się jak тетрадь, oprócz N. l. p. путём.

ZAWODY I FUNKCJE KOBIEТ

W j. rosyjskim często są wyrażone rzeczownikami r. męskiego np.: врач сказала, наша врач пришла, это наша врач, она прекрасная п. прекрасная врач. Często stosowane są wyrazy główne врач, директор, доктор, инженер, мастер, министр, начальник, чемпион, член. W niektórych przypadkach pojawia forma pochodna: студент – студентка, журналист – журналистка.

RODZAJ NIJAKI – odmiana twaridotematowa ПРАВИЛО, pozostałe – miękkotematowa

M. правило	правил а	здание	здани я
D. правил а	правил	здани я	здани й
C. правил у	правил ам	здани ю	здани ям
B. правил о	прави ла	здани е	здани я
N. правил ом	прави лами	здани ем	здани ями
Msc. о правил е	о правил ах	о здани и	о здани ях

ВОСКРЕСЁНЬЕ – wszystkie końcówki oprócz Msc. l. p. о воскресенье i D. l. mn. воскресений tak samo jak здание, ale zamiast **и** miękkiej znaku.

УЧИЛИЩЕ – wszystkie końcówki jak здание oprócz Msc. l. p. об училище a D. l. mn. училищ, wszędzie zamiast **-я, -ю** jest **-а, -у**.

ДЕРЕВО – l. p. jak правило, l. mn. деревь**я**, bez деревь**ев**.

ИМЯ – l. p. D., C., Msc. przyp. имени, N. przyp. именем, l. mn. имен**а**, без имен**и**, имен**ам** – podobnie время, знамя.

RZECZOWNIKI Z TEMATEM NA **Ж, Ш, Ч, Щ, Ц**

Rzeczowniki rodzaju męskiego i nijakiego mają w N. l. p. akcentowaną końcówkę **-ом** (врачом, отцом, огуриком, карандашом) lub nieakcentowaną końcówkę **-ем** (мужем, немцем, пальцем, сторожем). Rzeczowniki rodzaju żeńskiego mają w N. l. p. akcentowaną końcówkę **-ой** (госпожой) lub nieakcentowaną końcówkę **-ей** (птицей). D. rodzaju męskiego w rzeczownikach z rdzeniem na **ц** ma akcentowaną końcówkę **-ов** (продавцов, дворцов, огурицов) lub nieakcentowaną końcówkę **-ев** (иностранных, американцев, испанцев). D. liczby mnogiej w rzeczownikach rodzaju męskiego z rdzeniem na **ж, ш, ч, щ** ma końcówkę **-ей** lub **-ёй** niezależnie od akcentu (этажей, карандашей, врачей, матчей).

RZECZOWNIKI ŻYWOTNE

W l. p. r. męskiego B. ma taką samą formę jak D.: директора, учителя. W l. mn. wszystkich trzech rodzajów B. jest taki sam jak D.: учителей, студентов, лиц.

RUCHOME **о, е** W RZECZOWNIKACH
подарок – bez подарка, мой подарок, платок – без платка, мой платки; открытка – много открыток, марка – пять марок, девушка – группа девушек

RZECZOWNIKI NIEODMIENNE

Często stosowane są wyrazy samodzielne бюрок, какао, кило, кино, меню, метр, пальто, радио, резюме, такси, шоссё (wszystkie rodzaje nijakiego), кофе (rodzaj męski). Są to wyrazy pochodzenia obcego.

RODZAJ RZECZOWNIKÓW

Wiele rosyjskich i polskich rzeczowników, które są bliskie znaczeniowo i podobne pod względem formalnym (często są zapożyczone), różni się rodzajem: **R. męski** – авторитет, адрес, аквариум, анализ, багаж, банк, гараж, контроль, метод, музей, ноль (n. нуль), репортаж, трамвай, ультиматум, университет, факультет, фонтан, шоколад, жираф (ale też жирафа r. ż.), (жареный) гусь, (дикий) зверь, (белый) лебедь, (далёкий) путь, (высокий) уровень. **R. żeński** – rzeczowniki zapożyczone na **-ма** (драма, проблема, программа, система, схема, телеграмма, тема), następnie дата, деталь, z rodzimych надпись, подпись, рукопись, степень, ступень, тень, цель.

LICZBA RZECZOWNIKÓW

Тык w l. p. stosuje się nazwy zjawisk, rozumianych jako rzecz. materialne: мясо, молоко, бумага, песок, брусника, ежевика, земляника, клубника, малина, виноград, крыжовник, смородина, картофель (-ля), картошка, лапша, миндаль (-ля), морковь (-кови) i in. lub jako zbiorowe молодёжь, мебель, бельё, багаж, домашняя птица, рыба, оленье i in.

Niektóre rzeczowniki mają tylko formę l. mnogiej **formy l. mn. – plurale tantum**: выборы (-ов), духи (-ов), переговоры (-ов), щипцы (-ов), часы (-ов), очки (-ов), фрукты (-ов), брички (брюк), деньги (денег), именные (-нин), канюки (-кул), ножницы (-ниц), похороны (-рон), сливки (-вок), सूтки (-ток), сурмерки (-рек), санки (-нок), сани (-ёй), будни (-ей), джунгли (-ей), дрожжи (-ёй), щи (щипы), клёщи (-ёй), кудри (-ёй), брови (-ёй), ворота (-рот), перила (-рил), дрова (дров), чернила (-нил), прёния (-ний).

Najważniejsze polsko-rosyjskie różnice w używaniu rodzaju: suknia – kostium (garnitur), платье (suknia), одёжда (odzież, ubranie), уста – рот, плесу – спина, drzwi – дверь, pies – пёчка, скрыпсе – скрипка, urodziny – день рождения.

ТИПОВЕ ПРИКЛАДЫ РУХОМОГО АКЦЕНТУ W RZECZOWNIKACH

сад, без сада, сад**ы**, без сад**ов**... сад**ами** – *podobnie np.* воз, долг, дуб, круг, нос, пол, приз, ряд, след, суп, ус, цвет, час (ale D, C, B. часа), шаг, шар, шкэф, бой, слой, строй
зуб, без з**уба**, з**убы**, без з**убов**... з**убами** – *подобnie np.* бог, волк, волос, вор, год, чёрт (чёрти, -ей), голубь, гость, гусь, зверь, камень, корень, локоть, нóготь, ларень
звезд**а**, без звезд**ы**, l. mn. звезд**ы**, без звезд**а**... звезд**ами** – *подобnie np.* война, высот**а** (высот**ы**), жен**а** (жен**ы**), игр**а**, сестр**а** (сестр**ы**, сестёр, сестрам), стран**а**, судьб**а**, трав**а**, семь**я** (сем**ья**, сем**ей**, сем**ьям**) i in.

волн**а**, без волн**ы**, l. mn. волн**ы**, без волн, волн**ам**... волн**ами** – *подобnie np.* губ**а**, полос**а** (полос**ы**, полос, полос**ам**), слез**а** (слез**ы**) i in.

кост**ь**, без кост**и**... кост**ью**, l. mn. кост**и**, без кост**ей**... кост**ями** – *подобnie np.* вещь, дверь, крепост**ь**, лошад**ь**, мелоч**ь**, ноч**ь**, област**ь** i in.

земл**я**, без земл**и**... земл**ей**, l. mn. земл**и**, без земел**ь**, земл**ям**... земл**ями** – *подобnie np.* вод**а**, душ**а** (ale поговорить по душ**ам**), кос**а**, спин**а**, цен**а** i in.

голов**а**, без голов**ы**, голов**е**, голов**у**, голов**е**, голов**ой**, l. mn. голов**ы**, голов**о**, голов**ам**, голов**ы**, голов**ав**, голов**ами** – *подобnie np.* бород**а** (бород**ы**, бород**о**), гор**а**, доск**а** (доск**и**, доск**о**), ног**а**, пор**а**, рек**а**, рук**а**, сред**а**, стен**а**, сторон**а** (сторон**ы**, сторон**о**) i in.

сл**ово**, без сл**ова**, w l. mn. акцент на końcówkach – *подобnie np.* дело, зёркало, место, право i in.

о**кно** – w l. p. акцент на końcówkach, w l. mn. на rdzeniu – *np.* письм**о** – *np.* письм**а**, полотн**о** – полотн**а**, ремесл**о** – ремесл**а**, числ**о** – числ**а**, лиц**о** – лиц**а** i in.

Derywacja rzeczowników: тел**ь** (учитель, писател**ь**), **-ник** (охотник, защитник), **-ист** (журналист, программист), **-ик** (физик, химик), **-ость** (радост**ь**, гордост**ь**), **-ство** (сущест**в**о, вещест**в**о), **-ние** (пение, рисование).

ПРИМІОТНИКИ ИМЕНА ПРИЛАГАТЕЛЬНЫЕ

Przymiotniki dzielimy na

- jakościowe**, które tworzą krótkie formy rzeczownikowe wёсел, толст i podlegają stopniowaniu: высок**ий**, более высок**ий**, с**а**мый высок**ий** (patrz dalej)
- relacyjne** морской (мóре), песч**о**чный (песч**о**к), w ramach których znajdują się przymiotniki **dzierzawcze** мамин, Петин.

*Uwaga: Granica między poszczególnymi typami nie jest zawsze wyraźna, np. золот**ое** кольц**о**// золот**ые** р**у**ки.*

<i>l. p.:</i>	<i>odmiana twarda</i>	<i>mięгка</i>	<i>r. m.</i>	<i>W końcówkach -ого, -его г wymowa jak polskie w. R. z. новая, D., C., N., Msc. новой, B. новую; r. n. M. i B. новое, pozostałe przyp. jak r. m. R. z. лётняя, D., C., N., Msc. лётней, B. лётнюю; r. n. M. i B. лётнее, pozostałe przyp. jak r. męski.</i>
M.	н ов ый	л ёт ный		
D.	н ов ого	л ёт ного		
C.	н ов ому	л ёт ному		
B.	н ов ый (żyw. н ов ого)	л ёт ный (żyw. л ёт ного)		
N.	н ов ым	л ёт ним		
Msc.	о н ов ом	о л ёт нем		

l. mn.: odm. tw. *odm. mięгка*
wszystkie rodzaje *wszystkie rodzaje*

M.	н ов ые	л ёт ние		
D.	н ов ых	л ёт них		
C.	н ов ым	л ёт ним		
B.	н ов ые (żyw. н ов ых)	л ёт ние (żyw. л ёт них)		
N.	н ов ыми	л ёт ними		
Msc.	о н ов ых	о л ёт них		

Zauważcie, że czasem w porównaniu twarde i miękkim przymiotniki pol. i ros. nie odpowiadają sobie: дав**н**ий – dawny, юж**н**ый – południowy, с**е**вер**н**ый – północny, за**п**ад**н**ый – zachodni, вост**о**ч**н**ый – wschodni i in.